

ἐκ τῶν Ἱεροκλέους
καὶ Φιλαγρίου Γραμματικοῦ

Φιλόγελλως

Α' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Συγγραφική ομάδα:

Κωνσταντίνα Λουτσίου, Σύμβουλος Φιλολογικών Μαθημάτων

Δρ Καλλιόπη Χριστοφόρου Πούγιουρου, ΕΜΕ Φιλολογικών Μαθημάτων

Σχεδιασμός, Μορφοποίηση, Ηλεκτρονική παρουσίαση:

Δρ Φωτεινή Θεοδούλου, Σύμβουλος Φιλολογικών Μαθημάτων

Ανάγνωση αρχαιοελληνικού κειμένου – Μουσική επένδυση:

Νίκη Σιάτη, Φιλολόγος - Ηθοποιός

Ακούγεται το ορχηστρικό “*Monkeys Spinning Monkeys*” του Kevin MacLeod (License: CC BY 3.0): <https://youtu.be/mWo3woi9Uro>

Συντονισμός – Εποπτεία:

Δρ Καλλιόπη Χριστοφόρου Πούγιουρου, ΕΜΕ Φιλολογικών Μαθημάτων

Επιστημονική εποπτεία:

Γιώργος Α. Ξενής, Καθηγητής Αρχαίας Ελληνικής Φιλολογίας, Παν/μιο Κύπρου

Επιστημονικός Συνεργάτης του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών

Υπεύθυνοι του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών:

Δρ Καλλιόπη Χριστοφόρου Πούγιουρου, ΕΜΕ Φιλολογικών Μαθημάτων

Δρ Σιμάκης Συμεού, ΕΜΕ Φιλολογικών Μαθημάτων

Μάρω Μελανίδου, ΕΜΕ Φιλολογικών Μαθημάτων

Υπουργείο Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας

Διεύθυνση Μέσης Γενικής Εκπαίδευσης

2023

Φιλόγελως

ἐκ τῶν Ἱεροκλέους καὶ Φιλάργριου Γραμματικοῦ

Ο Φιλόγελως εἶναι συλλογὴ 265 ανεκδότων τῆς αρχαιότητος, ἡ ὁποία συγκροτήθηκε γύρω στο 450 μ.Χ. ἀπὸ τον Ἱεροκλέα καὶ τον Φιλάργριο, δύο πρόσωπα ἀγνωστα ἀπὸ ἄλλη πηγὴ.

Σχολαστικοί

Σχολαστικὸς εὐτράπελος ἀπορῶν δαπανημάτων τὰ βιβλία αὐτοῦ ἐπίπρασκε, καὶ γράφων πρὸς τὸν πατέρα ἔλεγε· «Σύγχαιρε ἡμῖν, πάτερ· ἤδη γὰρ ἡμᾶς τὰ βιβλία τρέφει.»

Φιλάργυροι

Φιλάργυρος διαθήκας γράφων ἑαυτὸν κληρονόμον ἔταξεν.

Σιδόνιοι

Σιδόνιον γραμματικὸν ἠρώτα ὁ διδασκόμενος· «Ἡ πεντακότυλος λήκυθος πόσον χωρεῖ;» ὁ δὲ εἶπεν· «Οἶνον λέγεις ἢ ἔλαιον;»

Δύσκολοι

Δύσκολος ἰατρὸς ἐτερόφθαλμος ἠρώτα νοσοῦντα· «Πῶς ἔχεις;» ὁ δὲ εἶπεν· «Ὡς βλέπεις.» ὁ δὲ ἰατρὸς ἔφη· «Ἐὰν ὡς ἐγὼ βλέπω ἔχεις, τὸ ἡμισὺ σου ἀπέθανεν.»

Λιμόξηροι

Λιμόξηρος παιδοτρύβης ἰδὼν ἄρτον κρεμάμενον εἶπε· «Καταβαίνεις; ἀπαγγέλλεις; ἢ ἀναβαίνω καὶ ἀπαρτίζω σε;»

Σχολαστικοί

<p>Σχολαστικός εὐτράπελος ἀπορῶν δαπανημάτων τὰ βιβλία αὐτοῦ ἐπίπρασσε, καὶ γράφων πρὸς τὸν πατέρα ἔλεγε· «Σύγχαιρε ἡμῖν, πάτερ· ἤδη γὰρ ἡμᾶς τὰ βιβλία τρέφει.»</p>	<p>Γλωσσικές παρατηρήσεις σχολαστικός = ο λόγιος, ο διανοούμενος, (και κάποτε ειρωνικά) ο ψευδοδιανοούμενος εὐτράπελος, ον = χαριτολόγος, ευφυολόγος, αυτός που του αρέσει να κάνει αστεία, ο πλακατζής ἀπορέω -ῶ (+ γενική) = στερούμαι κάποιου πράγματος τὰ δαπανήματα = τα αναγκαία προς το ζην πιπράσκω = πουλώ</p>
--	--

1. Να αντιστοιχίσεις τις αρχαίες φράσεις με την απόδοσή τους στα Νέα Ελληνικά και να βάλεις το κείμενο στη σωστή σειρά, ώστε να δεις τι έγραψε στον πατέρα του ο Σχολαστικός!

Αρχαίο κείμενο	Απόδοση στα Νέα Ελληνικά
1. καὶ γράφων πρὸς τὸν πατέρα ἔλεγε·	α. «Δώσε μας συγχαρητήρια, πατέρα· διότι πλέον μας τρέφουν τα βιβλία.»
2. τὰ βιβλία αὐτοῦ ἐπίπρασσε,	β. και γράφοντας προς τον πατέρα του ἔλεγε:
3. «Σύγχαιρε ἡμῖν, πάτερ· ἤδη γὰρ ἡμᾶς τὰ βιβλία τρέφει.»	γ. Ένας ψευδοδιανοούμενος πλακατζής που δεν είχε τα απαραίτητα προς το ζην
4. Σχολαστικός εὐτράπελος ἀπορῶν δαπανημάτων	δ. πουλούσε τα βιβλία του

2. Ποιο είναι το αστείο στο ανέκδοτό μας;

3. Τι θα απαντούσες στον Σχολαστικό, αν ήσουν εσύ ο πατέρας του;

Φιλάργυροι

Φιλάργυρος διαθήκας γράφων ἑαυτὸν κληρονόμον ἔταξεν.	Γλωσσικές παρατηρήσεις τάσσω και τάττω = ορίζω
---	--

1. Ας υποθέσουμε ότι είσαι δικηγόρος και γράφεις τη διαθήκη κάποιου/κάποιας! Σε ποιον/ποιαν, νομίζεις, θα άφηνε την περιουσία του/της; Συμπλήρωσε την οδηγία του/της στα Αρχαία Ελληνικά!

«Τάττω _____ κληρονόμον!»

Σιδόνιοι

Σιδόνιον γραμματικὸν ἡρώτα ὁ διδασκόμενος· «Ἡ πεντακότυλος λήκυθος πόσον χωρεῖ» ὁ δὲ εἶπεν· «Οἶνον λέγεις ἢ ἔλαιον;»	Γλωσσικές παρατηρήσεις Σιδόνιος = ανόητος, μικρόμυαλος, ηλίθιος (ἔτσι κοροῖδευαν τους κατοίκους της Σιδώνος στον αρχαίο κόσμο) ὁ γραμματικός = ο δάσκαλος ἡ κοτύλη: μονάδα μέτρησης υγρῶν (μία κοτύλη χωρούσε ἕξι κυάθους, δηλ. κούπες) ἡ λήκυθος: αγγείο με μία λαβή (κυρίως για λάδι ή αρώματα) λέγω = εδώ σημαίνει «εννοώ»
--	--

1. Τελικά, ποιος νομίζεις ότι είναι ο πιο έξυπνος, ο μαθητής ή ο δάσκαλος; Γιατί;

2. Βρες και γράψε ένα αντίστοιχο σημερινό αστείο!

Δύσκολοι

<u>Δύσκολοι</u>	<u>Γλωσσικές παρατηρήσεις</u>
Δύσκολος ιατρός έτερόφθαλμος ήρώτα νοσοῦντα· «Πῶς ἔχεις;» ὁ δὲ εἶπεν· «Ὡς βλέπεις.» ὁ δὲ ἰατρός ἔφη· «Ἐὰν ἔχεις ὡς ἐγὼ βλέπω, τὸ ἥμισυ σου ἀπέθανεν.»	δύσκολος, ον = ιδιότροπος, παράξενος έτερόφθαλμος, ον = αυτός που βλέπει μόνο από το ένα μάτι, αλλά έχει και τα δύο πῶς ἔχεις; = πῶς είσαι (στην υγεία σου); ἔφη = είπε

1. Ποιοι χαρακτηρισμοί ταιριάζουν στον γιατρό; Κύκλωσέ τους!

συμπαθής επιπόλαιος έξυπνος

ανόητος

Γιατρός

αυτάρεσκος

τσιγκούνης

αυτοσαρκαστικός

αστείος

2. Αξιοποίησε τους χαρακτηρισμούς που επέλεξες και παρουσίασε τον γιατρό γράφοντας ένα μικρό κείμενο στα Νέα Ελληνικά!

Λιμόξηροι

<p>Λιμόξηρος παιδοτρίβης ιδών ἄρτον κρεμάμενον εἶπε·</p> <p>«Καταβαίνεις;</p> <p>ἀπαγγέλλεις;</p> <p>ἢ ἀναβαίνω</p> <p>καὶ ἀπαρτίζω σε;»</p>	<p>Γλωσσικές παρατηρήσεις</p> <p><i>Λιμόξηρος, ον</i> = σκελετωμένος από την πείνα</p> <p><i>παιδοτρίβης</i> = δάσκαλος της γυμναστικής</p> <p><i>ἀπαγγέλλω</i>: εδῶ = θα (μου) απαντήσεις;</p> <p><i>ἀπαρτίζω</i> = α) κάνω κάτι ἄρτιο, κανονικό, β) «αποτελειώνω», «κανονίζω»</p>
--	--

1. Το αστείο σε αυτό το ανέκδοτο βρίσκεται στο λογοπαίγνιο, το παιχνίδι που γίνεται με τις λέξεις! Μπορείς να το εξηγήσεις;

2. Βρες ή γράψε ένα δικό σου λογοπαίγνιο που να προκαλεί γέλιο.

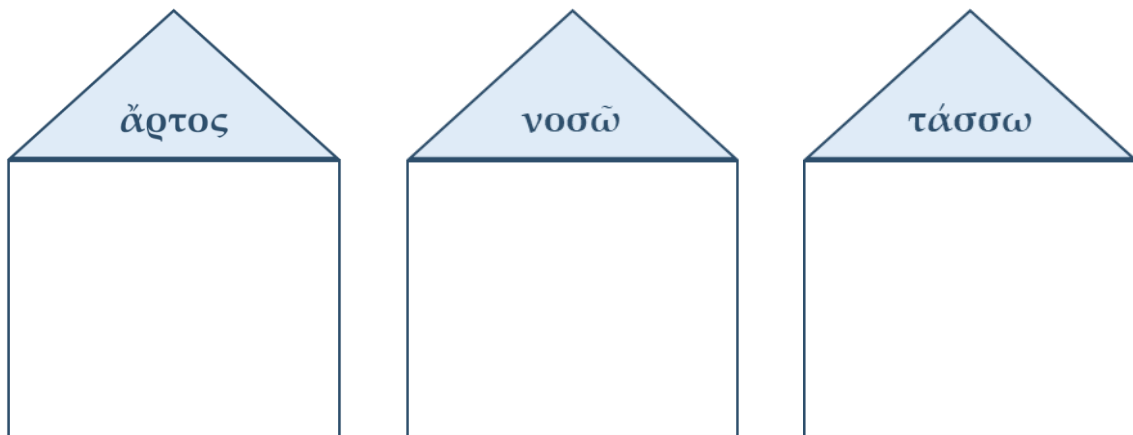
Δραστηριότητες

1. Ποιο από τα ακόλουθα σύμβολα θα έβαζες μεταξύ των λέξεων του πλαισίου;

+ ≠ > - χ < =

α	ἀπορῶν		εὐπορῶν
β	διδασκόμενος		μαθητής
γ	ἐρωτῶ		ἀπαντῶ
δ	ἥμισυ		ὅλον
ε	καταβαίνω		ἀναβαίνω
στ	λιμόξηρος		πεινῶν

2. Βρες όσο πιο πολλές ομόρριζες λέξεις, απλές ή σύνθετες, και συμπλήρωσε τα σπιτάκια των λέξεων.

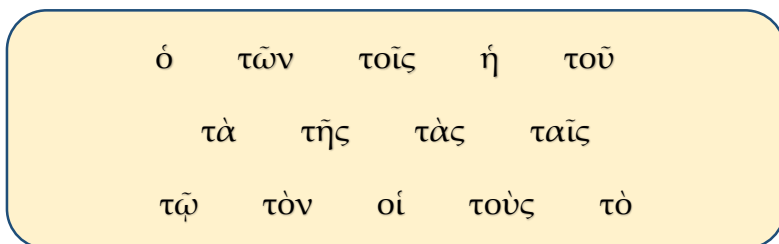

3. Ψάξε και βρες δύο αρχαιοελληνικές φράσεις που χρησιμοποιούμε και σήμερα και περιέχουν τη λέξη «οφθαλμός». Μπορείς να εξηγήσεις πότε τις χρησιμοποιούμε;

4. Ποιος από τους τρεις τύπους που δίνονται (α, β ή γ) βρίσκεται στον αντίθετο αριθμό από την υπογραμμισμένη λέξη;

1. <u>σχολαστικός</u>	α. σχολαστικοῦ	β. σχολαστικοί	γ. σχολαστικῶν
2. <u>τὰ βιβλία</u>	α. τὸ βιβλίον	β. ὃ βιβλίον	γ. τοῦ βιβλίου
3. <u>ἡμῖν</u>	α. ἐγώ	β. ἡμᾶς	γ. ἐμοί
4. <u>ἡμᾶς</u>	α. ἐμοῦ	β. ἐμέ	γ. ἐμοί
5. <u>κληρονόμον</u>	α. κληρονόμους	β. κληρονόμοις	γ. κληρονόμοι
6. <u>λήκυθος</u>	α. ληκύθους	β. ληκύθοις	γ. λήκυθοι
7. <u>παιδοτριβῆς</u>	α. παιδοτριβας	β. παιδοτριβαι	γ. παιδοτριβαις
8. <u>σου</u>	α. ὑμᾶς	β. ὑμῶν	γ. ὑμεῖς
9. <u>σε</u>	α. ὑμᾶς	β. ὑμῶν	γ. ὑμεῖς

5. Τα άρθρα ανακατεύτηκαν! Μπορείς να βάλεις μπροστά από κάθε ουσιαστικό το άρθρο του; Δύο άρθρα περισσεύουν.

_____ σχολαστικός	_____ κληρονόμον	_____ ληκύθου
_____ παιδοτριβου	_____ βιβλίω	_____ διαθήκας
_____ γραμματικοῖς	_____ οἴνοι	_____ ἔλαια
_____ ἰατρῶν	_____ ἄρτους	_____ ληκύθοις

6. Συμπλήρωσε τις λέξεις σύμφωνα με την οδηγία, για να δεις τι μας προκαλούν τα ανέκδοτα!

α.	■				■								■
β.	■				■								
γ.	■				■					■			
δ.					■	■							
ε.	■				■								
στ.	■				■					■			

- α. *γράφων:* β' πρόσωπο ενικού οριστικής ενεστώτα ενεργητικής φωνής
- β. *ἔταξεν:* α' πρόσωπο πληθυντικού οριστικής παρατατικού ενεργητικής φωνής
- γ. *λέγεις:* γ' πρόσωπο ενικού οριστικής μέλλοντα ενεργητικής φωνής
- δ. *ἔταξεν:* α' πρόσωπο ενικού οριστικής ενεστώτα ενεργητικής φωνής
- ε. *τρέφει:* α' πρόσωπο ενικού οριστικής παρατατικού ενεργητικής φωνής
- στ. *γράφων:* γ' πρόσωπο πληθυντικού οριστικής αορίστου ενεργητικής φωνής

7. Συμπλήρωσε τις προτάσεις με τον κατάλληλο τύπο του ρήματος *εἶμι* στην οριστική του ενεστώτα και μετά στην οριστική του παρατατικού.

- α. Ἐγὼ φιλόγελως _____ .
- β. Ὁ Σιδόνιος γραμματικός _____ .
- γ. Σὺ διδασκόμενος _____ .
- δ. Ὑμεῖς παιδοτρίβαι _____ .
- ε. Οἱ ἄρτοι κρεμάμενοί _____ .
- στ. Ἡμεῖς γραμματικοί _____ .

ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ

Τι αλλάζει στο νόημα των προτάσεων, όταν μετατρέπουμε το ρήμα τους από τον ενεστώτα στον παρατατικό;

8. Να επιλέξεις τον κανόνα τονισμού από τη στήλη Β' που δικαιολογεί τον τόνο καθεμιάς από τις πιο κάτω λέξεις της στήλης Α'. Να σημειώσεις το αντίστοιχο γράμμα δίπλα από τη λέξη της στήλης Α', όπως το παράδειγμα. Κάθε κανόνας της στήλης Β' μπορεί να χρησιμοποιηθεί περισσότερες από μία φορές.

Α' ΣΤΗΛΗ		Β' ΣΤΗΛΗ
1. σχολαστικός		α. Η βραχύχρονη συλλαβή, όταν τονίζεται, παίρνει πάντοτε οξεία.
2. πατέρα		
3. λήκυθος		β. Η προπαραλήγουσα, όταν τονίζεται, παίρνει πάντοτε οξεία.
4. ήδη		
5. φιλάργυρος		γ. Η μακρόχρονη παραλήγουσα, όταν τονίζεται, παίρνει πάντοτε περισπωμένη, όταν η λήγουσα είναι βραχύχρονη.
6. είπεν		
7. βλέπω		δ. Η μακρόχρονη παραλήγουσα, όταν τονίζεται, παίρνει πάντοτε οξεία, όταν η λήγουσα είναι μακρόχρονη.
8. αναβαίνω		

9. Να τονίσεις τις ακόλουθες λέξεις (με οξεία ή περισπωμένη), με βάση τους κανόνες τονισμού που διδάχθηκαν.

ἀπεθανες

τρέφω

κληρονομους

καταβαίνω

10. Να επιλέξεις την ορθή απάντηση.

α. Σχολαστικός εὐτράπελος ἀπορῶν δαπανημάτων τὰ βιβλία αὐτοῦ ἐπίπρασκε.

Ο ὅρος τὰ βιβλία είναι:

- i) υποκείμενο του ρήματος ἐπίπρασκε
- ii) αντικείμενο του ρήματος ἐπίπρασκε
- iii) κατηγορούμενο

β. ἤδη γὰρ ἡμᾶς τὰ βιβλία τρέφει.

Ο ὅρος τὰ βιβλία είναι:

- i) υποκείμενο του ρήματος τρέφει
- ii) αντικείμενο του ρήματος τρέφει
- iii) κατηγορούμενο

γ. Φιλάργυρος διαθήκας γράφων ἑαυτὸν κληρονόμον ἔταξεν.

Ο ὅρος Φιλάργυρος είναι:

- i) υποκείμενο του ρήματος ἔταξεν
- ii) αντικείμενο του ρήματος ἔταξεν
- iii) κατηγορούμενο

δ. Ἐὰν ὡς ἐγὼ βλέπω ἔχεις, τὸ ἥμισύ σου ἀπέθανεν.

Ο ὅρος ἐγὼ είναι:

- i) υποκείμενο του ρήματος βλέπω
- ii) αντικείμενο του ρήματος βλέπω
- iii) κατηγορούμενο

ε. ἀπαρτίζω σε

Ο ὅρος σε είναι:

- i) υποκείμενο του ρήματος ἀπαρτίζω
- ii) αντικείμενο του ρήματος ἀπαρτίζω
- iii) κατηγορούμενο

11. Πρόσεξε την άσκηση 10β! Τι παρατηρεῖς σχετικά με τον αριθμό στον οποίο βρίσκεται το ρήμα και το υποκείμενό του;

Κανονικά, το υποκείμενο του ρήματος βρίσκεται στον ίδιο αριθμό με το ρήμα, όπως και στα Νέα Ελληνικά. Για παράδειγμα:

Ο μαθητής διαβάζει. – Οι μαθητές διαβάζουν.

Ο φιλάργυρος ἔταξεν. – Οἱ φιλάργυροι ἔταξαν.

Με μία εξαίρεση: αν το υποκείμενο είναι ουδέτερο πληθυντικού αριθμού (π.χ. τὰ βιβλία, τὰ παιδιά), τότε το ρήμα μπαίνει στο γ' ενικό πρόσωπο. Για παράδειγμα:

Τὰ βιβλία τρέφει ἡμᾶς (και ὄχι τρέφουσιν).

Επειδή αυτή η σύνταξη ήταν συνηθισμένη στην Αττική, ονομάζεται **αττική σύνταξη**.

Σχημάτισε, τώρα, την αττική σύνταξη μεταφέροντας στα αρχαία ελληνικά την πρόταση: Τα παιδιά παίζουν.

12. Χρησιμοποίησε λέξεις από τα κείμενα, για να αποδώσεις την πρόταση στα Αρχαία Ελληνικά. Πρόσεξε την αττική σύνταξη!

Ιδιότροπος και πλακατζής δάσκαλος της γυμναστικής
ρωτούσε τους μαθητές: «Σας τρέφουν τα βιβλία;»

